

Devlet/Toplum Krizi ve Uygarlık: Yeni Dünya Düzeninin Türkiye’de Dayanakları - Küresel Darbe ve Şiddete Dayalı Toplumsuz-Toplumsallaşma, İthal/Uydu Demokratik Temsil

State/Society Crisis And Civilization: Bases Of New World Order In Turkey-Global Impact And Socialization Without Society Based On Violence, Imported/Satellite Democratic Representation

Ertan Eğribel

Özet: Yeni dünya düzeni Batı içi çekişmelerin sona ermesi (Sovyetler Birliği'nin tasfiyesi) ile eşzamanlıdır, ancak aynı dönemde Doğu-Batı çatışmasının eski biçimine benzer biçimde gündeme gelmesi iki olay arasında bağlantı kurulmasını zorunlu kılmaktadır. Yeni dünya düzeni kendini bütünsel bir dünya görüşü ve uygarlık inşası/temsili ile temellendirmekten özenle kaçınmaktadır. Esas olan ABD merkezli zora/şiddete dayalı yeni bir egemenlik ilişkisinin ortaya çıkmasıdır. Bu egemenlik ilişkisi içinde mevcut iktidarların temsil sorunu da ayrı bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yeni Dünya Düzeni, Doğu-Batı Çatışması, Büyük Ortadoğu Projesi, Temsil Sorunu

Abstract: *New World order is synchronous with the end of western civil strife(purge of soviet union), however at the same time that east-west conflict came out as same as old is required a link between two events.new World order exactingly avoids from basing itself with holistic a World view and civilization construction/representation. Essentiality is the arise of a new sovereignty relation based on violence/difficulty which centered in the usa. In this sovereignty relation, the representation problem of current power arises as a different problem.*

Keywords: *New World Order, East-West Conflict, Greater Middle East Initiative, Representation Problem*

Yeni dünya düzeni ya da küreselleşme olarak adlandırılan dünya çapında ki değişim bir dizi olayın sonucunda gerçekleşmiştir. Bu değişim öncelikle toplumlar arası ilişkilerde ABD eksenli uygulama ve denetimi belirtmektedir. Bu açıdan öne çıkan bazı olaylardan söz edilebilir. Yeni dünya düzeni Batı içi çekişmelerin sona ermesi (Sovyetler Birliği'nin tasfiyesi) ile eşzamanlıdır, ancak aynı dönemde Doğu-Batı çatışmasının eski biçimine benzer biçimde gündeme gelmesi iki olay arasında bağlantı kurulmasını zorunlu kılmaktadır. Yeni dünya düzeni kendini bütünsel bir dünya görüşü ve uygarlık inşası/temsili ile temellendirmekten özenle kaçınmaktadır. Esas olan ABD merkezli zora/şiddete dayalı yeni bir egemenlik ilişkisinin ortaya çıkmasıdır. Yeni dünya düzeni yeni bir üretim biçimini veya yaratıcı bir aşamayı belirtmemektedir. ABD'nin günümüzde üstünlüğü yaratıcılığından, üreticiliğinden, dünyanın yeni bir aşamaya ulaşmasından kaynaklanmamaktadır. Bu üstünlük dünya çapında kontrol ve denetim kurma koşuluna dayalıdır. ABD dışındaki toplumların bu yönelimi benimsemeden yeni gelişmelere katılması mümkün değildir. Yeni dünya düzeni kendini modern olarak tanımlanan ilişkilerin sonunu belirten keskin bir değişim olarak göstermektedir. Devlet ve toplum düzeyinde bu kopuş ortak bir açıklama ve çözüme dayanmamaktadır. Yeni yöneliş ve denetim tarihi bir gelişmenin veya aşamanın sonucu ortaya çıkmamıştır. "Berlin Duvarı'nın yıkılışı-Sovyetler Birliği'nin tasfiyesi" ve "11 Eylül Saldırısı" ABD'nin dünya egemenlik ilişkilerini kendi adına denetim altına almak için küresel düzeyde gerçekleştirdiği iki önemli darbedir. Birincisi Batı'nın, ikincisi ise Doğu'nun eski Osmanlı coğrafyası üzerinden (Büyük Ortadoğu Projesi) ABD eksenli olarak yeniden örgütlenmesinin gerekçesini oluşturmuştur. Önce verili devlet ve toplum anlayışı/gelecekleri tartışmalı hale gelmiştir. Bu yönde ortaya çıkan tepeden inme toplumsal değişiklikler (küreselleşme), belli bir aşamayı belirtmeden "devrim" olarak adlandırılmıştır. Ancak yeni bir toplumsal aşama, tarihi bir gelişme söz konusu olmadığı için devlet ve toplum düzeyinde temsil krizi ile uygarlık krizi iç içe geçmiştir. Çözümde bir ortaklık ve temsil söz konusu olmadığı için bu durum aşılması gereken bir kriz/açmaz olarak görülmemekte, yeni dünya düzeninin

bir özelliği olarak ortaya çıkmaktadır. ABD merkezli küreselleşmeye bağlı olarak “devlet/toplum krizi”yle eşzamanlı “ithal/uydu demokratik temsil” zorunlu bir değişim olarak gündeme gelmiştir.

Yeni dünya düzeni, Doğu-Batı çatışmasının ötesinde, XIX. ve XX. yüzyılın başında gerçekleşen Fransız devrimi ve Bolşevik devriminin tasfiyesiyle veya modern toplumsal değişimlere ve örgütlenmelere karşıtlıkla kendini tanımlamaktadır. Batı kökenli ve evrensel olarak tanımlanan her iki devrimin önemi Batı'nın Doğu ile ilişkilerini (burjuvazi veya Batı proletaryası/sosyalizmi önderliğinde) yeniden örgütlenme çabasıyla kaynaklanmıştır. Eski düzenin tasfiyesi, endüstri toplumu ve yeni üretim ilişkileri toplumlar arası farklılıklar yanında toplum içi eşitsizliklere karşı da sorunların çözümü olarak gösterilmiştir. Doğu'da ortaya çıkan toplumsal değişimin yönü de (Batılılaşma, çağdaşlaşma, modernleşme) örnek alınan Batı devlet/toplum modellerine göre belirlenmiştir. Evrensellikten kastedilen Batı denetim ve çözümünün Doğu'yu da kapsayacak biçimde genişlemesidir. Devlet ve toplum düzeyinde yeni temsil bu yönde değişikliklerin bir aracı olmuştur. Ancak Batı'nın kendini evrenselleştirdiği bu dönem “geçiş dönemi” veya “ara dönem” olmaktan ileri gitmemiştir. İki yüz yıllık bu dönemde Batı kendi kimliğini ve elde ettiği üstünlüğü Doğu ile çatışma olgusuna dayalı olarak değil, iktisadi kavramlarla açıklama yoluna gitmiştir. Burjuvaziye veya işçi sınıfına yeni devletin ve toplumun kuruluşunda ve temsilinde önemli bir rol verilmiştir. Ulus-devlet veya sosyalist-devlete dayalı devletlerarası ilişkiler sistemi içinde denetimi amaçlayan Batı lehine belli bir denge/sizlik işlerlik kazanmıştır. ABD'nin ikili küresel darbesi önce modern temsili ve örgütlenmeleri değersizleştiren şiddete dayalı yeni ilişkiler ve denetim kurma amacındadır. Bu nedenle siyasi ve iktisadi açıklamalar gözden düşmüş, mutlak kimliklere dayalı itişme ve çatışmaya dayalı üstünlük ve temsil/sizlik öne çıkmıştır. Yeni dönemde modern ilişkilere dayalı dünya görüşü tasfiye edilmesine karşılık nereye gidileceği belirtilmemektedir. Gelecek karanlık ve belirsizdir. Çözüme yönelik ortak bir bilinçten ve perspektiften söz edilemez. Günümüzde eski düzen geçersiz kalmıştır, ancak ABD küreselleşmesi de bütün sonuçları ile ortaya çıkmış değildir. Eski ve yeninin birlikte yan yana varlığını sürdürmesi, geleceğin belirsizliği temsil ve uygarlık krizi olarak varlığını hissettirmektedir. Temsil/uygarlık krizinin dünya çapında genelleşmesi, toplumsuz-toplumsallaşma veya devlete karşı toplum biçimindeki görünümü, ABD'nin zora dayalı egemenlik ve denetimine kendi dışındaki toplumları ortak etmemesinden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle devlet ve toplum düzeyinde ortak bir uygarlıktan, dünya görüşünden ve temsilden söz edilememektedir. Dünya tarihi birikiminin inkarına dayalı, uygarlık karşıtı yeni bir gelişme söz konusudur. ABD düzenini mutlaklaştıran muhafazakarlaşma tarihten kaynaklanan devlet ve toplum geleneklerine karşıtlığı belirtmektedir. Doğu-Batı ilişkilerinde geçmişe bağlı bir denge ve üstünlük elde etme çabasının ötesinde tarihin tahribine ve kaosa dayalı kontrol ve denetim, zor/şiddet temel ilişki haline gelmiştir.

ABD'nin Batı içinde üstünlüğü veya genel olarak dünyada etkili bir güç hale gelmesi yeni ilişkiler kurup bu ilişkileri yönetmesine dayalıdır. XX. yüzyılın sonunun ötesinde modern toplum örgütlenmesinin sonunu belirten iki "tarihi darbe" yeni dünya düzeni veya küreselleşme olarak ilan edilen yeni dönemin başlangıcıdır. Bu başlangıç aynı zamanda Doğu-Batı ilişkilerinde Batı üstünlüğü/evrenselliği temelinde gerçekleşen 200 yıllık modernleşme tasarısını geçersiz hale getirmiştir. ABD geleneksel Doğu-Batı ilişkileri dışında ortaya çıkmış "tarihsiz" bir ülkedir. ABD'nin Okyanuslara dayalı Batı dünya egemenlik örgütlenmesinin öncüsü olması hem üstünlüğünü, hem de zaafını göstermektedir. Yeni dönemde 11 Eylül saldırısı/darbesi sonrası uygarlıklar arası çatışma/diyalog ile Büyük Ortadoğu Projesi eşzamanlı olarak gündeme getirilmiştir. Diğer bir deyişle ikili küresel darbeye dayalı yeni ilişkilerin düğüm noktası Türkiye merkezli bölgedir. Dolayısıyla darbenin boşa çıkarılması ve yeni dünya düzenine karşı alternatif oluşumlar eski Osmanlı coğrafyasında ortaya çıkacaktır. Günümüzde ABD eklenli küresel-muhafazakarlığın yaygınlaşması Doğu-Batı ilişkilerinde tarafların konumunda bir değişiklik olmamasına rağmen geleneksel ilişkilerin değişmesinden kaynaklanmaktadır. ABD küreselleşmesinin tarihi birikimi inkar ve tahrip etme pahasına iktidarını/denetimini yaygınlaştırması ve mutlaklaştırması, "toplumsuz-toplumsallaşma ve kendiliğindenliği" tüm dünyada öne çıkarmıştır. Bu nedenle küresel değişim yeni bir devrim dalgasına değil, çöküş-cürüme olarak içe dönük iğreti iktidarlara, iğreti isyanlara kaynaklık etmektedir. XIX. yüzyıldan itibaren öne çıkan, XX. yüzyılda uygulamada dünya ölçüsünde yaygınlık kazanan ulusal veya sosyalist kurucu-devlet/toplum anlayışı değersizleşmiş, devlet/toplum krizi küreselleşmiştir. Eski düzenin reddi ve geleceğin belirsizleşmesinin ilk sonucu dünyada ve Türkiye'de (devlet ve toplum düzeyinde) temsil krizinin genel geçer hale gelmesidir. Bu durumun sosyolojik açıdan ifadesi sınıf, toplum, siyaset, devlet, uygarlık gibi farklılıklara dayalı çözümden/aşamadan vazgeçilmesi, çeşitli toplumsal birimlerin değersizleşmesi, içe dönük kimlik bunalımı ve itişmenin, "felaket/kötümserlik ideolojisi"nin ve "teslimiyetçi-kendiliğindenliğin" yaygınlaşmasıdır.

ABD'nin Sovyetler Birliği'nin tasfiyesi sonrasında Batı içinde öncülüğü üstlenmesi ve Avrupa'nın yeniden örgütlenmesi (Avrupa Birliği) sorun olmamıştır. Esas sorun Batı-dışı toplumların ABD denetiminde yeniden örgütlenmesi konusundadır. ABD siyasetinin biçimlenmesinde eski Osmanlı coğrafyası (günümüz ABD Orta Doğusu) öne çıkmıştır. ABD'nin Ortadoğu ile ilişkisi II. Dünya Savaşı sonrasında İngiliz siyasi mirasını devralmak biçimindedir. İngiltere iki dünya savaşından da askeri olarak "başarılı" çıkmasına rağmen dünya egemenliğini kaybetmiş ve siyasi kazanımlarını ABD'ye devretmiştir. Osmanlı sonrası oluşturulan İngiliz Ortadoğusu Amerikan Ortadoğusuna dönüştürülerek, ABD'nin Okyanuslara dayalı dünya egemenliğinin getirdiği zaafı gidermek, Sovyetler Birliği'ni kuşatmak için yürüttüğü Yeşil Kuşak Projesi'nin (jeo-stratejik merkez bölge) siyasi dayanağını oluşturmuştur. Doğu-Batı ilişkilerinin ABD'den yöne-

timi ve denetimi doğrudan mümkün olmadığı için geçmişte Yakın Doğu olarak adlandırılan eski Osmanlı coğrafyasında ABD'nin egemenliği kilit önem taşımaktadır. Soğuk Savaş döneminde Yeşil Kuşak Projesi Sovyetler Birliği'ni çevresindeki Müslüman ülkelerle ve yönetimlerle kuşatmak ve sıkıştırmaya dayalıdır. Bu açıdan Amerikan egemenliğindeki Müslüman-Ortadoğu ile Müslüman olmasına rağmen Rusya Türkleri arasında ayırım vardır. Türkiye ABD yandaşı, NATO üyesi tek Müslüman-laik ülke olarak sadık bir müttefiktir, ancak ne Rusya Türkleri için, ne de diğer Arap-İslam ülkeleri için bir örnek-model değildir.¹ Rusya Türkleri ve Ortadoğu İslam ülkeleri ile ilişkiler Sovyetler Birliği ve ABD denetiminde yürütüldüğü için Türkiye'nin böyle bir rol üstlenmesi söz konusu olmamıştır. Bu nedenle Sovyetler Birliği'ne karşı ABD öncülüğündeki askeri-siyasi cephe içinde yer alan Türkiye sıradan bir Ortadoğu ülkesi olarak görülmemiştir. Türkiye de kendisini (hem Batı'ya hem de geçmişte Osmanlı imparatorluk örgütlenmesi içinde birlikte olduğu halklara) Ortadoğu ülkesi olarak tanıtmaktan kaçınmıştır. Ortadoğu Müslüman-Arap halklarının Osmanlı sonrası sömürge deneyimleri yaşamaları, II. Dünya Savaşı sonrası bağımsızlıklarını kazansalar da kendi tarihlerini Osmanlı dışında yeniden tanımlamaları Türkiye-Ortadoğu ayırımının savunulmasına imkan vermiştir. Ortadoğu siyasi literatürde daha çok sömürü, manda, askeri-darbeler, etnik-dini çatışmalar, bölünmeler, kaos, karmaşa ile birlikte anılmaktadır. Bugün de bu durum değişmemiştir. Küreselleşmeyle birlikte "Ortadoğu'nun Balkanlaşması" ve yeni ülkelerin katılımıyla genişlemesi (Kuzey Afrika'dan Doğu Akdeniz'e, Balkanlardan Orta Asya'ya ve Malezya'ya) Türkiye açısından hem sorun, hem de bir imkan olarak ortaya çıkmaktadır. Bu yönelişin gerçek bir imkan ve çözüm olması ancak kendi denetiminde yeni ilişkiler kurmakla mümkündür. Osmanlı sonrası sömürge yönetimleri biçiminde ayrıştırılan Arap-İslam ülkeleri bağımsızlıklarına kavuştuktan sonra Batı etkisiyle Türkiye'den farklı yol izlemişlerdir. Batı'nın Türkiye ve Orta Doğu Arap ülkeleriyle kurduğu ilişki farklıdır. Bugün ise Türkiye, (ABD eksenli Büyük Ortadoğu Projesi veya yeni-Osmanlılık çerçevesinde) ABD Orta Doğusuna yönelerek/yöneltilerek bu ülkelerin itildiği dini-etnik açmaza/bataklığa/mahkumiyete ortak olmaya çalışmaktadır. Bu yönelişin ilk sonucu devlet ve toplum düzeyinde temsilin tartışmalı hale gelmesi, Türkiye'nin çözülmesidir. "Kürt sorunu" için sadece bir parçasıdır. Ardından "İstanbul sorunu", "Trakya sorunu", "Doğu Anadolu sorunu", "Ege sorunu", "Akdeniz sorunu" gibi yenilerinin (bağımsız şehirler ve bölgelere dayalı çözümlerin) gelmesi kaçınılmazdır. "Kıbrıs Sorunu"nda ise Türkiye ve Doğu halkları lehine olan gelişme tersine dönmüştür. Bu sorunlar/çözülme Türkiye'nin iç sorunu olmanın ötesinde Balkanlar, Kafkasya, Orta Doğu,

¹ Soğuk Savaş döneminde ABD eksenli Türkçü-muhafazakarlık Rusya Türklerinden bağımsız yürütülürken Arap-İslamcılığından da (yeni Türkiye'nin kuruluş gerekçesine ve toplumsal devrimlere bağlanarak) ayrılmıştır.

Karadeniz ve Akdeniz’de ABD eksenli yeni düzenlemelerin parçasıdır. Ancak Türkiye’de devletin sorunları aşmaya çalışan bütünlüklü bir bakışı ve siyaseti yoktur. Kendi denetiminde yeni ilişkiler geliştirmek bir yana, olayları kavradığı bile tartışmalıdır. AB ile ilişkili “açılım” olarak başlayan “Körfez Savaşı” sonrası fiili hale gelen değişiklikler kendi dışında ithal-uydu demokratikleşmeyi ve temsili zorunlu kılmaktadır. Toplum içi etnik, dini, yerel çatışmaların çözümü/ demokratikleşme olarak tanımlanan küre-yerel temsil Doğu-Batı çatışmasının günümüzde aldığı biçimi göstermektedir. Bu değişimin Türkiye’nin kendi tarihi-coğrafyası ile buluşması (“açılım”, “derinlik”, “yenileşme”, “Yeni Türkiye”) olarak tanımlanması (daha fazlasını söylemeye dilimiz izin vermiyor) tam bir şaşkınlıktır. Günümüzde Türkiye’de devlet ve toplum düzeyinde temsilin tartışmalı olması, devlet/ toplum krizi, bu yöneliş geri dönülemez bir hal aldıkça geleneksel uygarlık çerçevesini tahrip etmeye dönüşmektedir. ABD’nin Doğu-Batı farklılık ve çatışmasında tam ve mutlak denetim adına umduğu sonuç da bundan başka bir şey değildir.

Büyük Ortadoğu Projesi, eski Osmanlı coğrafyasının tarihi birliktelik ve sürekliliğinin (uygarlık bütünlüğünün) parçalanması ve ABD egemenliğinin genişlemesi ve mutlaklaşmasıdır. Esas terslik, geçmişte Ortadoğu ülkelerinden özenle ayrı tutulan Türkiye’nin günümüzde Ortadoğu ülkeleriyle birlikte anılması, hatta Türkiye’nin resmi düzeyde Büyük Ortadoğu Projesinin “eş başkanlığı”nı üstlenmesinden söz edilmesidir. Büyük Ortadoğu Projesi, iki kutuplu dünya egemenlik çekişmesinde “Yeşil kuşak” aracılığı ile Sovyetler Birliği’ni kuşatma stratejisinin yeni koşullara uydurulmasıyla, Doğu-Batı ilişkilerinde devlet ve toplum düzeyinde temsili mümkün olmayan bir siyasetin ABD adına uygulanmaya konulmasıdır. Büyük Ortadoğu Projesi veya Amerika eksenli Yeni-Osmanlılık geleneksel Doğu ülkeleri (Hindistan, Çin) ile Avrupa-Rusya arasında (kopuşu sağlayan, uygarlık bütünlüğü olmayan) “istikrarsız/belirsiz-kaos bölgesi” olarak stratejik bir rol üstlenmektedir. Bu mevcut durumun yanında ABD’nin bu ülkelerle olan olası çatışmalarında hemen yanı başında mevzilenmeye izin veren, komşu ülkeler üzerinden birbirini yıpratma savaşının yürütüleceği alanlardır. Sınırların belirsizliği, geçirgenliği ABD’nin üstlendiği nizami, gayri-nizami her türlü istikrarsızlaşmaya izin vermektedir. Büyük Ortadoğu Projesi ile bu kuşak içindeki bölge ve toplumların askeri-siyasi-ideolojik bir bütünlüğü amaçlanmamıştır. Tam tersine birbirine karşı etnik ve dini bölünmeler, yerleşme/ taşralaşma esastır. ABD eksenli Yeni-Osmanlılık bütünsel bir uygarlığı temsil etmez. Bu nedenle Türkiye’nin tarihi mirasından faydalanması, model olması, Müslüman toplumları temsil etmesi veya örnek olması söz konusu değildir. Türkiye bu projeye ortaklıkla, uygarlık bütünlüğünden kopuk toplum özelliklerine dayalı kimlik siyasetiyle kendi tarihine ters bir işe koşulmuştur. Bunun diğer bir görüntüsü düzenin ve bölgenin yağmasına dayalı siyasi kadrolaşma ve çeteleşmenin, paralel yapıların, devlet/ temsil krizinin sürekli hale gelmesidir. Toplumlar arası ilişkilere dayalı çözümün/ dengenin belirsizleşmesi, devlet ve toplum düzeyinde

uyum ve temsil arayışını geçersiz hale getirerek, etnik-dini istikrarsızlık ve kaosa dayalı ABD merkezli dengeyi/dengesizliği, darlaşma, muhafazakarlaşma ve taşralaşmayı fiilen genel geçer hale getirmiştir.

Yeni dünya düzeninde, Sovyetler Birliği'ni kuşatmaya yönelik Yeşil Kuşak Projesi küresel düzeyde Büyük Ortadoğu Projesi (Amerikancı-Yeni Osmanlılık) olarak revize edilmiş, ABD dünya egemenliğinin "küresel-pivot" ayağını oluşturmuştur. Günümüz ABD-Türkiye çelişkisinin, modern Türkçülük-Cumhuriyet eleştirilerinin temelinde bu olay vardır. Türkiye'de devlet, toplumlar arası ilişkiler içinde üstlendiği rol ile toplumun temsilini üstlenmesi gerekirken, bu rol belirsizleştikçe toplumun birlik ve dayanışmasını sağlamak bir yana giderek sistem içinde kendini temsil etmekte de zorlanmaktadır. Devlet ideolojisinin etnik-dini özellikler ile özdeşleşmesi/temsili uygarlık birlik ve dayanışmasının tasfiyesi yanında, Osmanlı Batılılaşması ve Cumhuriyet'in kazanımlarına karşı da bir tasfiye özelliği kazanmıştır. Devletin Doğu-Batı ilişkiler dengesi içinde toplumun birlik ve dayanışmasının sağlanması, toplumlar arası ilişkilerin temsilini üstlenmesi tartışmalı hale gelmiştir.² Türkiye'nin yeri, rolü (stratejisi!) belirsizleştikçe devlet/toplum krizi derinleşmektedir. Türk toplum kimliği toplumlar arası ilişkilerde üstlenilen rol ile ilgili siyasi bir temsildir. Devletin toplum birliğini ve dayanışmasını sağlaması, toplum ideolojisini oluşturmasının nedeni budur. Osmanlı sonrasında kurulan yeni devletin, siyasi seçimine uygun olarak toplum kimliğini yeniden tanımlamaya, oluşturmaya çalışması (sınırlılığı, tartışması ayrı) boşuna değildir. Günümüzde Türkiye'nin "resmi görüşü" yoktur. Yönetim/devlet düzeyinde bile resmi ideolojiyi veya Cumhuriyet'i savunmakta güçlük çekilmektedir. Yeni-Osmanlılık adı altındaki uygulamalar da çözülmeyi amaçladığı için resmi görüş düzeyinde ifadesi mümkün olmamaktadır. Toplum düzeyinde bu yönde uygulamalara ve açıklamalara karşı temsil niteliği kazanmayan, antici güçlü bir direnç vardır. Bu nedenle otoriter, gündelik hayatı terörize ederek yıldırıma, bıkkınlığa, oldu-bittiye dayalı çözümler empoze edilmektedir. Türkiye'de devlet ve toplum düzeyinde temsil krizinin "istikrar" (!) kazanması, süreklilik göstermesi, toplumlar arası ilişkilerde dayanaksız kalmanın bir ifadesidir. Türkiye'de Batılılaşmanın, devletin, Cumhuriyet'in tartışılması dünya egemenlik düzeninin değişmesini içeren daha geniş bir çözümün, toplumlar arası ilişkiler düzeninde yeni bir aşamanın savunulması biçiminde değildir. Tam tersine AB ile ilişkili başlayan son dönemin "açılım/dönüşüm" tartışması etnik-dini açılıma dönüşerek giderek daha da darlaşmıştır. Devlet ve toplum düzeyinde uygarlık çözümünden söz etmek mümkün olmazken, itişme, dışlama, farklılaşma, taşralaşma öne çıkmış, başıbozuk, "ithal-paralel yapılar", etnik-dini-yerel temsile dayalı Ameri-

² Türkiye artık yakın çevresinde bile kendi aleyhine olan-bitene müdahale etmek, engel olmak bir yana, "seyirci" bile olamamaktadır. Bölge içindeki olaylardan sonuçlandığı zaman haberdar olmakta, verili durumun kendi denetimi ve bilgisi dışında fiili değişmesinden nafile pay çıkarmaya çalışmaktadır.

kancı “ithal-temsili demokrasi” geçerli hale gelmiştir. Küreselci / ABD eksenli “ithal-temsil/uydulaştırma” ile “ithal-demokratikleştirme/seçim” birbiriyle örtüşmüştür. Hiç kimse bu yönde (ithal-temsil, ithal-demokratikleştirme/seçim biçiminde) ortaya çıkan değişikliklere tartışmasız “saygı” göstermemizi, tartışma-dışı bırakmamızı beklemesin. Türk toplum tarihinin gelişmesi ve çıkarları yönünde, “hür/bağımsız irade” mi, yoksa “ithal-uyducu-irade” mi geçerli? Bunu kurcalamak, tartışmak bizim en doğal hakkımızdır. “Darbeci”, “halk düşmanı”, “komplocu” gibi ucuz karalamalardan çekinmeyiz. “İthal/uyducu irade”nin siyasi savunucularından (bunun sosyolojide “özünde iyi niyetli” olduğuna inandığımız uzantılarından) özgürleşme, bağımsızlık, halkın iradesi/temsili dersi alma ihtiyacımız yoktur.

Türkiye’de toplum düzeyinde katılımın mümkün olduğu iletişim, ulaşım başta olmak üzere ekonomi, sağlık, eğitim, tüketim, turizm, eğlence, tekstil, inşaat alanında veriler, duble yollar, havaalanları, kentsel dönüşüm, köprüler gibi ABD eksenli toplumlar arası ilişkilere bağlanmayla ilişkili gündelik yaşam içindeki değişiklikler ne gösterirse gösterebilir, devlet ve toplum düzeyinde temsil krizi yaşanmaktadır. Bunu tek yönlü olarak görmemek gerekir. ABD’nin toplumlar arası ilişkilerde tartışmasız üstünlük ve denetimine karşılık uygarlık çözümünü temsil etmesi söz konusu değildir. Şiddet/zor temelinde toplumsallaşmayı, bütünlüğü sağlamak mümkün olmadığı için iletişim, ulaşım, tüketim, gözetim, gündelik ilişkiler ve yaşam tarzı düzeyinde ortaklıktan söz edilmek zorunda kalınmıştır. Geleceğin belirsizleştiği, eskinin geçersiz kaldığı, yeninin egemenliğini ilan etmede sorunlar yaşadığı günümüzde ABD eksenli dünya düzeni çözümü temsil etmede zaaf içindedir. Dünyayı yönetme ve öncülük etme iddiasında olan Amerika kendi üstünlüğünü ve toplumsal dayanağını tanımlayamaz bir haldedir. Bunu bir abartma olarak görmemek gerekir. Dünyada ve Türkiye’de “Medeniyetler Çatışması” tezi ile tanınan Huntington’un kitabı *Biz Kimiz? Amerika’nın Kimlik Arayışı* (Who Are We? The Challenges to America’s National Identity) başlığını taşımaktadır. ABD Savunma Bakanlığı’nda danışmanlık yapan bir akademisyen olarak Huntington’un bu soruyu sormuş olması ABD’nin bütün gücüne rağmen nasıl bir şaşkınlık ve sınırlılık içinde olduğunun göstergesidir. Aslında Huntington’un dışa dönük “Medeniyetler Çatışması” tezindeki görüşler ABD’nin içine dönük olarak Amerikan kimliğinin tanımına dönüştüğünde kaygı verici bir kimlik ve temsil sorununa dönüşmekte, toplum içinde de (başta Meksikalılar olmak üzere Latin kökenliler) farklılıklara dayalı tehditler görmektedir. Çözüm olarak (aslında sadece kendi içinde değil, dünya egemenliğine yönelik tehditlere karşı da) ırkçı-muhafazakar-cinsiyetçi “Anglo-Sakson-Protestan (WASP)” değerlere (darlığa) dönüşten başka bir önerisi yoktur.³ Küreselleştirme adına bunun Batı-dı-

³ Huntington ülkeler arasında ve ülkelerin kendi içindeki çatışmaların artık kültürel ağırlık kazandığını, “Batı ve Diğerleri” arasındaki çatışmanın artacağını, ulus-devletlerin de rollerini

şı ülkelere ihracı ithal-uyducu demokrasi/temsil, küresel-muhafazakarlık ve yerelleşme biçimindedir.

Bilgi toplumu, iletişim toplumu, ağ toplumu ne denirse densin ABD küreselleşmesiyle dünyanın birlik eğiliminden, toplumların kendi sorunları üzerinde etkili olduğu dünya görüşünden söz etmek mümkün değildir. Küreselleşme geçmişten bir kopuşu belirtse bile geleceğin belirsizliği nedeniyle, tarihin bütünlüğü ve sürekliliği anlamında bir temsili belirtmemektedir. Bu nedenle küreselleşme şiddete/zora dayalı toplumsuz-toplumsallaşmanın, teslimiyetin ifadesi olan anti-kültür/kültürsüzleşme, taşralaşma biçiminde gündeme gelmiştir. Bunu yerelde "temsili-demokratik katılım"ın artması, dünya ve toplum sorunları üzerinde etkili olma anlamında görmek mümkün değildir. Devlet ve toplum düzeyinde içe kapanma, siyasi yozlaşma, çürüme ve çöküş, düzensizlik ve değersizleşme belirleyici bir haldedir. Siyasi iktidar ve otorite ne toplumlar arası ilişkilere dayalı çözümü, ne de toplum tarihine dayalı bir çözümü temsil etmediği için iğreti kalmıştır. Bu nedenle çürümenin, çöküşün, dolayısıyla yağmanın belirtisi olarak devlet-yönetim düzeyinde mafyalaşma, iğreti iktidarlara dayalı asalak, paralel yapılar, şiddet, keyfi otoriterlik, temsil krizi doğal hale gelmiştir. Toplum yapısının dönüşümünde de devletin/siyasetin yozlaşmasına paralel bir çöküş vardır. Toplumun tarihi olarak kendini temsil etmesi veya geleneklerine bağlanarak kendini ifade etmesi söz konusu değildir. Sosyologlar da bundan payını alacaklar; toplum ve toplum sorunları temsil edilemez, savunulamaz hale geldikçe, verili düzenin kuyruğuna takılarak varlık göstermeye çalışacaklardır. Kimlik siyasetine dayalı iğreti iktidar ve muhafazakarlık ile verili düzene paralel olarak ortaya çıkan antici karşı çıkış birbirinden beslenmektedir.

Türkiye'de ve dünyada temsil krizi genelleşmesine rağmen sorunun çözümü için ABD eksenli darlaşma, yerelleşme önerilmektedir. Önce bu açmazın aşılması, en geniş çözümün savunulması gerekir. Yeni dünya düzeni/küreselleşme kendini temsil etmekte bile zorlanmaktadır. Küreselleşme bütün toplumları kapsamasına rağmen, ABD örneği dışında küresel bir toplum yoktur. Bu durum ABD'nin dünya çapında üstünlük ve denetimine engel değildir. Küreselleşme ABD'nin dünya çapında denetim ve yayılmacılığını belirtmektedir. Bu nedenle temsil krizinin aşılması öncelikle verili dünya egemenlik ilişkileri dışında yeni bir gelişmeyi, aşamayı savunmakla mümkündür.

sürdüreceğini belirtmektedir. Huntington "Medeniyetler Çatışması" içinde yer alan Türkiye için (modernleşme girişimleri sonucu) "kararsız ülke" statüsü tanımını yapmaktadır. Türkiye, Batı ile Konfüçyüs-İslamcılık ittifakı karşılığı içinde kurgusal-kırlıgan "fay hattında" bulunmaktadır. bir başka açıdan bakarsak bu olumsuzluk veya verili düzen dışında kalma durumu Türkiye'nin taşıdığı potansiyelin önemini ve büyüklüğünü göstermektedir.